

**INIMKAUBANDUSE VASTU
VÕITLEMISE ARENGUKAVA
2006–2009**

Tallinn 2008

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Inimkaubanduse olemus.....	3
Inimkaubandus Eestis	4
Arengukava koostamise lähtealused.....	5
1. Arengukava raamistik.....	7
Eesmärgid.....	7
Kestus.....	7
Seos valdkonna teiste strateegiadokumentide ja rahvusvaheliste õigusaktidega	7
Arengukava väljatöötamise korraldus	8
Arengukava elluviimine, aruandlus, täiendamine ja lõpetamine	8
Arengukava maksumuse prognoos	9
2. Inimkaubanduse probleemide kaardistamine.....	11
2.1. Olukorra kirjeldus.....	11
2.2. Meetmed ja tegevused inimkaubanduse probleemi järjepidevaks kaardistamiseks.....	12
3. Inimkaubanduse ennetamine avalikkuse teavitamise abil	13
3.1. Olukorra kirjeldus.....	13
3.2. Meetmed ja tegevused avalikkuse teavitamiseks	14
4. Inimkaubanduse probleemigatelevate spetsialistide oskuste ja koostöö arendamine	
4.1. Olukorra kirjeldus.....	16
4.2. Meetmed ja tegevused spetsialistide oskuste ja koostöö arendamiseks.....	17
5. Inimkaubanduse piiramine piirikontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu.....	19
5.1. Olukorra kirjeldus.....	19
5.2. Meetmed ja tegevused inimkaubanduse piiramiseks piirikontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu	20
6. Tõhus reageerimine inimkaubandusega seotud kuritegudele	21
6.1. Hetkeolukorra kirjeldus.....	21
6.2. Meetmed ja tegevused inimkaubanduse juhtumitele reageerimiseks	22
7. Inimkaubanduse ohvrite abistamine	24
7.1. Olukorra kirjeldus.....	24
7.2. Inimkaubanduse ohvri abistamisele suunatud meetmed ja tegevused.....	24
Lisad	26
Lisa 1. Täiendatud rakendusplaan arengukava elluviimiseks 2008–2009.....	26
Lisa 2. Arengukava kulude jaotus aastate lõikes.....	32
Lisa 3. Inimkaubandusega seotud registreeritud kuriteod ja jõustunud kohtuotsused Eestis ajavahemikul 2006-2007 a.	34
Lisa 4. Arengukavas kasutatavad lühendid.....	36

Sissejuhatus

Käesolev kava on Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetav inimkaubanduse vastase võitluse valdkonna arengukava, milles tuuakse välja strateegilised eesmärgid inimkaubanduse vastases võitluses ja määratletakse nende eesmärkide saavutamiseks peamised meetmed ja tegevused aastatel 2006–2009. Arengukava väljatöötamise aluseks on Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2005. a kabineti nõupidamise otsus riigisisese inimkaubandusalase kava väljatöötamise kohta.

Inimkaubanduse olemus

Inimkaubandus on nähtus, mis seondub vahetult organiseeritud kuritegevusega, ohustab rahvusvahelist ja sisejulgeolekut ning rikub inimeste põhiõigusi ja -vabadusi.

Käesolev kava lähtub inimkaubanduse mõistest, nagu see on määratletud rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendavas naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokollis¹ (edaspidi *ÜRO inimkaubanduse lisaprotokoll*) ja Euroopa Liidu Nõukogu 19. juuli 2002. a raamotsuses (2002/629/JSK) inimkaubanduse vastu võitlemise kohta (edaspidi *ELi inimkaubanduse raamotsus*).

Inimkaubanduse sisuks on inimeste ekspluateerimine kaubitseja enda poolt või tema korraldusel teiste isikute poolt. Inimkaubitsejad võivad ohvri meelitamiseks ning tema vastupanu murdmiseks kasutada pettust, ähvardusi, füüsilist vägivalda, ohvri abitut seisundit jms. Sageli on ohvriks naised või alaealised. Inimkaubandust soodustavateks teguriteks peetakse eelkõige tööpuudust ning majanduslikku, regionaalset ja soolist ebavõrdsust.

Inimkaubitsemisel on palju alaliike (nt tööorjus – sunniviisiline töö; organidoonorlus ehk elundite ebaseaduslik eemaldamine; seksuaalne ärakasutamine); vähemalt pooled ohvritest värvatakse tööle seksitööstusesse, valdavalt prostituudiks.²

Palju probleeme tekitab ka inimeste vähene teadlikkus oma õigustest ja võimalustest ning ebapiisavad oskused oma huvisid ja õigusi kaitsta. Väga aktuaalseks on muutunud sunniviisilise tööga seotud juhtumid, kus isikuid sunnitakse pettuse, vägivalda või abitut seisundit ära kasutades töötama kokkulepitust hoopis erinevatel tingimustel (palk, tööaeg, töö sisu), ning on ka juhtumeid, kus isikutelt võetakse ära isikut tõendavad dokumendid, mistõttu on raskendatud töösuhte katkestamine ja riigist lahkumine. Sellised juhtumid kahjustavad inimese füüsilist ja vaimset tervist, põhjustades sageli pöördumatuid tagajärgi tema elukvaliteedile. Nõndanimetatud kaasaegse tööorjuse puhul on aktuaalne Eesti muutumine

¹ RT II 2004, 7, 23. Protokollis definitsioon tulenevalt artiklist 3:

- a) *inimkaubandus* tähendab isiku ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist, inimröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. Ekspluateerimisena käsitletakse ka teise isiku prostitueerimisele sundimist või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või teenistust, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundi sunniviisilist eemaldamist;
- b) *inimkaubanduse ohvri nõusolek* käesoleva artikli punktis a käsitletud ekspluateerimisega ei muuda selle kuriteo kvalifikatsiooni, kui tegu on toime pandud punktis a nimetatud viisil;
- c) *lapse ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist* käsitletakse inimkaubandusena ka siis, kui seda ei ole toime pandud käesoleva artikli punktis a nimetatud viisil;
- d) *laps* on alla kaheksateistkümnepäevane isik.

² Põhja- ja Baltimaade naistega kaubitsemise vastane kampaania Eestis, 2002, lk 3.

peamiselt lähte- ja transiidiriigist inimkaubanduse sihtriigiks³ seoses Eesti kiire majandusliku arengu ja kasvava tööjõupuudusega. Ennekõike on selline oht olemas endiste Nõukogude Liidu vähem arenenud liiduvabariikide elanike puhul, aga on olnud ka signaale, et Eesti on muutumas sihtmaaks ka teiste Aasia ja Aafrika riikide suunast. Kuni Eesti elatustase ei ole veel jõudnud Euroopa Liidu keskmiseni, on jätkuvalt olemas ka oht, et Eesti elanikud võivad sattuda inimkaubanduse ohvriks arenenud lääneriikides. Samuti tuleb jätkuvalt olla valvas katsete suhtes kasutada Eestit kui soodsa geograafilise positsiooniga transiidiriiki kolmandatest maadest pärit isikute toimetamiseks teistesse Euroopa Liidu riikidesse.

Inimkaubandusega kaasnevad ka muud kuriteod ja rikkumised, nagu näiteks dokumentide (passide ja viisataotluste) võltsimine, samuti inimkaubandusega tegelevate isikute, iseäranis organiseeritud grupeeringute, korruptiivne surve järelevalveametnikele.

Inimkaubandust peetakse narko- ja relvaäri ning ebaseaduslikule migratsioonile kaasaaitamise kõrval organiseeritud kuritegevuse üheks oluliseks sissetulekuallikaks. EUROPOLi 2005. a organiseeritud kuritegevuse raporti kohaselt, mis toetub ÜRO ja Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (edaspidi *IOM*) hinnangutele, ulatub kuritegelike ühenduste kasum inimkaubandusest kogu maailmas 7 kuni 10 miljardi dollarini aastas; raporti hinnangul võib eeldada, et suur osa sellest kasumist jääb Euroopasse.⁴

Inimkaubandus Eestis

Inimkaubandus on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduses sätestatud põhiõigustega – ennekõike õigusega inimväärikusele, isikuvabadusele, liikumisvabadusele, privaatsusele ja enesemääratlemisele. Kuigi Eesti karistusseadustikus puudub kuriteokooosis pealkirjaga “inimkaubandus”, on seaduses ca 15 inimkaubandusega seotud paragrahvi, mis keelustavad sellise tegevuse (nt orjastamine, isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine, ebaseadusliku tegevuse võimaldamine, prostitutsiooni vahendamine, ebaseaduslik organidoonorlus, lapspornograafia valmistamine ja levitamine jne, vt ka lisa 3).

Inimkaubandus on probleem, millele kõikjal maailmas üha rohkem tähelepanu pööratakse. Eesti jaoks muutus probleem aktuaalseks 1990. aastate alguses toimunud poliitiliste ja majanduslike muutuste tagajärjel. Ekspertide hinnangul võib inimkaubanduse probleem muutuda teravamaks pärast 2007. aastat, mil Schengeni lepingu kohaselt kaob Euroopa Liidu sisestelt piiridelt piirikontroll inimeste liikumise üle. **Täpsema hinnangu kaasnenud mõjudele saab anda mõne aasta pärast.**

Inimkaubanduse ohvrite täpse arvu kohta andmed puuduvad ja tulenevalt selle kuritegevusliigi latentsest iseloomust on nende saamine ka raskendatud. IOMi poolt tellitud ning Tartu Ülikooli Õigusinstituudi poolt läbi viidud uuringu⁵ esialgsete andmete kohaselt jääb aastatel 2001–2004 Eestist pärit välismaale kaubitsetud isikute arv 100 piiresse.

³ Läteriik- riik, kust on pärit inimkaubanduse ohvrid.

Transiitriik – riik, mille territooriumi kaudu liiguvad kaubitsetavad inimesed, kuid mis ei ole inimkaubanduse päritoluriik või sihtriik.

Sihtriik – riik, kuhu inimkaubandus on suunatud, enamasti majanduslikult jõukam ning arenenum kui päritolu- või transiitriik (kättesaadav: <http://www.nordicbalticcampaign.org/estonian/index.html>).

⁴ Annual Report 2005 of the European Police Office, kättesaadaval aadressil <http://www.europol.eu.int>.

⁵ IOM 2004. a uuring „Inimkaubanduse ohvrite seksuaalne ekspluateerimine“ (Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation).

ÜRO Narkootikumide Kontrolli Büroo (UNODC) koostatud 2005. aasta inimkaubanduse aruande kohaselt asub Eesti lähteriigina inimkaubanduse piirkondliku esinemise edetabelis kõrgel kohal.

Mitmesuguste uuringute kohaselt on Eesti lähteriigiks ja ka transiidimaaks Eestit ümbritsevasse Euroopa Liidu liikmesriikidesse, eelkõige Skandinaavia maadesse, kuid ka Lääne-Euroopa riikidesse, nt Saksamaale. Probleemiks peetakse ka riigisisest inimkaubandust, üldjuhul suunaga Kirde-Eestist pealinna.⁶ ÜRO juures asuva Kriminaalpreventsiooni ja -kontrolli Euroopa Instituudi (HEUNI) koostatud aruande kohaselt on Eesti sihtriigiks Venemaalt saabuvatele inimkaubanduse ohvritele.⁷

USA välisministeerium koostab Kongressile igal aastal ülevaate eri riikide edusammudest inimkaubanduse vastu võitlemisel.⁸ 2006. aastal koostatud inimkaubanduse aruande kohaselt kuulub Eesti nn teise gruppi, st Eesti ei vasta täielikult inimkaubanduse vastu võitlemise miinimumstandarditele, kuid teeb märkimisväärseid pingutusi vastavuse saavutamiseks.

Arengukava koostamise lähtealused

Algatus riikliku kava koostamiseks tuli Põhja- ja Baltimaade justiits-, sise- ja sotsiaalministrite 9. aprilli 2003. a kohtumiselt, kus võeti vastu soovitud inimkaubanduse vastu võitlemiseks. Üheks soovitusel oli seada inimkaubandus prioriteediks kõikides riikides ning hiljemalt 2005. a töötada välja riiklikud inimkaubanduse tegevuskavad.

2004. a märtsis ratifitseeris Eesti ÜRO inimkaubanduse lisaprotokoll. Protokollis soovitatakse riikidel kavandada strateegia ja rakendada abinõusid, et hoida ära ja võidelda inimkaubanduse vastu ja kaitsta inimkaubanduse ohvriks langenud isikuid.

Inimkaubanduse teema oli arutlusel Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2005. a kabinetinõupidamisel, kus otsustati, et ühe kriminaalpoliitika meetmena hakkab inimkaubanduse vastast tegevust koordineerima Justiitsministeerium. Nõupidamisel lepidi kokku ka asjakohase riikliku tegevuskava koostamises.

Eesti justiits- ja siseminister allkirjastasid 28. augustil 2005. a nn Laulasmaa deklaratsiooni.⁹ Lähtudes inimkaubanduse osatähtsusest kuritegelike tulude teenimise allikana, selle varjatud iseloomust, rahvusvahelisest levikust ning raskest mõjust kõige kaitsetumatele ühiskonnaliikmetele, lepidi nimetatud deklaratsioonis kokku, et võitlust inimkaubandusega seotud kuritegevusega käsitletakse prokuratuuri ja politsei ühisprioriteedina. Võimaluses pöörata teatud kuritegudele rohkem tähelepanu ja menetleda neid eelisjärjekorras lepidi kokku juba 2003. aastal, kui Riigikogu kiitis heaks kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010.¹⁰

Inimkaubanduse vastu võitlemine on prioriteet ka Euroopa Liidus. Euroopa Komisjoni eestvedamisel töötati välja inimkaubanduse vastane tegevuskava, mis võeti vastu detsembris

⁶ IOM 2005. a uuring „Inimkaubanduse ohvrite seksuaalne eksploateerimine“, USA Välisministeeriumi 2005. a ülevaade.

⁷ Trafficking in women and children in Europe; Helsinki 2003. Elektrooniliselt kättesaadav www.heuni.fi.

⁸ Inimkaubanduse ennetamine, 2004. Inimõiguste Teabekeskus.

⁹ Laulasmaa deklaratsioon kuritegevusevastase võitluse eelistuste kohta. Elektrooniliselt kättesaadav <http://www.just.ee/15087>.

¹⁰ Riigikogus heaks kiidetud 21. oktoober 2003. a. (RT I 2003, 67, 457).

2005.¹¹ Tegevuskava eesmärk on tõhustada ja ühtlustada liikmesriikide ja EL praktikat inimkaubandusega võitlemisel. Kavas rõhutatakse liikmesriikide kohustust ennetada ja võidelda kõigi inimkaubanduse vormide vastu, arvestades seejuures vajadusega kaitsta ja rehabiliteerida inimkaubanduse ohvreid. Kavas peetakse väga oluliseks ühtsete standardite väljatöötamist nii inimkaubandusega seotud kuritegude menetlemise kui ka ohvrikaitse ning muudes inimkaubandusega seotud valdkondades.

¹¹ Tegevuskava võeti vastu 1-2.12.2005 justiits- ja siseküsimuste nõukogus A-punktina.

1. Arengukava raamistik

Eesmärgid

Arengukava üldeesmärk on tõhustada inimkaubanduse vastast võitlust. Selle eesmärgi saavutamiseks on arengukaval 6 strateegilist alameesmärki:

1. Järjepidev inimkaubanduse probleemide kaardistamine, et saada inimkaubanduse probleemi tegelikust ulatusest ja esinemisvormidest mitmekülgne ja usaldusväärne ülevaade.
2. Inimkaubanduse ennetamine avalikkuse teavitamise ning nõudluse vähendamise abil
3. Inimkaubanduse probleemiga tegelevate spetsialistide oskuste ja koostöö arendamine.
4. Inimkaubanduse piiramine tõhusama piirkontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu.
5. Tõhus reageerimine inimkaubandusega seotud kuritegudele.
6. Inimkaubanduse ohvrite abistamine ja rehabiliteerimine.

Kestus

Arengukavas on planeeritud eesmärgid, meetmed ja tegevused aastateks 2006–2009.

Seos valdkonna teiste strateegiadokumentide ja rahvusvaheliste õigusaktidega

Inimkaubanduse valdkonnas ei ole varem strateegiadokumente koostatud ega ellu viidud. Samas on teemaga seotud järgmised strateegilised dokumendid:

- Siseministeriumi poolt ettevalmistatav Schengeni tegevuskava eelnõu. Kava käsitleb piiriturvalisust, biomeetriliste dokumentide rakendamist, viisade väljaandmisega seonduvat ja migratsiooni kontrolli, mis on olulised ka inimkaubanduse leviku tõkestamiseks ja võimalike ohvrite tuvastamiseks. Dubleerimist käesoleva arengukavaga ei ole. Schengeni tegevuskava keskendub detailsemalt mitmesugustele kompensatsioonimeetmetele (Schengeni infosüsteem, kontroll välispiiridel, välismaalaste siseriiklik järelevalve, piiriülene politseikoostöö, koostöö viisapoliitikas jne), et vähendada võimalikke negatiivseid tagajärgi seoses piirikontrolli kadumisega EL sisepiiridel;
- Laste õiguste kontseptsioon, lapse õiguste tagamise strateegia ja selle iga-aastased arengukavad, kus rõhutatakse vajadust tagada eriolukorras olevatele lastele eritählepanu. Eriolukorras olevateks lasteks peetakse ka inimkaubanduse ohvriks sattunud lapsi;
- Riigi eelarvestrateegias 2006–2009 on eri ministeriumide eelarveridadel välja toodud mitmed tegevused, mis on olulised ka inimkaubanduse vastu võitlemiseks, sh võitlus organiseeritud ja rahvusvahelise kuritegevusega, rahvusvahelise koostöö suurendamine justiitsküsimustes, piirivalvega seonduv ja kompensatsioonimeetmete väljatöötamine, ebaseadusliku piiriületuse tõkestamine, ebaseadusliku sissetulekute ja ebaseadusliku töötamise ennetamine ja tõkestamine, registreerimata ja vormistamata töösuhete piiramine.

Arengukava väljatöötamisel on arvestatud järgmiste rahvusvaheliste õigusaktidega:

- ELi põhiõiguste harta artikkel 5 ja deklaratsiooni nr 12, mis käsitleb selgitusi põhiõiguste harta kohta, artikkel 5;
- ELi Nõukogu 19. juuli 2002. a raamotsus inimkaubanduse vastu võitlemise kohta (2002/629/JSK);
- ELi Nõukogu 29. aprilli 2004. a direktiiv elamisloa väljaandmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid või kes on olnud seotud ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamisega, kuid teevad pädevate asutustega koostööd (2004/81/EÜ);
- Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus R (2000) 11 seksuaalse väärkohtlemise eesmärgil inimestega kaubitsemise vastaste meetmete kohta;
- Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus R (91) 11 laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise, pornograafia ja prostitutsiooni ning inimkaubanduse kohta;
- Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll (RT II 2004, 7, 23);
- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (RT II 2000, 11, 57);
- Arengukava koostamisel on arvestatud ka Euroopa Komisjoni poolt ettevalmistatud inimkaubanduse vastu võitlemise tegevuskavaga. ELi tegevuskavas nähakse ette mitmesugused meetmeid inimkaubanduse tõkestamiseks, sealhulgas: 1) ELi tasemel tegevuse koordineerimine (tõhus infovahetus liikmesriikide vahel ning eri programmide finantseerimine); 2) probleemi ulatuse kindlakstegemine (ühtsete andmete kogumise standardite väljatöötamine, uuringute läbiviimine); 3) inimkaubanduse ennetamine (inimkaubandust põhjustavate ühiskonna probleemidega tegelemine, avalikkuse teadlikkuse tõstmine, ohvrite varajase tuvastamise tõhustamine); 4) nõudluse vähendamine (kogemuste vahetamine); 5) kriminaalmenetlus (Interpoli, Europoli kasutamine, tõhus koostöö kriminaalmenetluses, kohtunike koolitamine); 6) ohvrite abistamine ning toetamine (sh koostöö MTÜdega, ohvrite identifitseerimine); 7) ohvrite tagasipöördumine ning rehabiliteerimine; 8) koostöö kolmandate riikidega.

Arengukava väljatöötamise korraldus

Inimkaubanduse teema kuulub mitme ministeeriumi ja asutuse töövaldkonda, mistõttu arengukava on ette valmistatud eri institutsioonide koostöös. Arengukava koostamist koordineeris Justiitsministeerium. Kava koostamisel on võetud arvesse Haridus- ja Teadusministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Välisministeeriumi, mittetulundusühingute (edaspidi *MTÜ*) ning IOMi ettepanekuid.

Arengukava ettevalmistamiseks toimus eri ministeeriumide vastutavate ametnike vahel arutelu, lisaks on ministeeriumide esindajatel olnud võimalus arengukava koostamises osaleda ettepanekute esitamise kaudu.

Arengukava elluviimine, aruandlus, täiendamine ja lõpetamine

Rakendusplaani arengukava elluviimiseks on esitatud lisa 1.

Arengukava elluviimist koordineerib Justiitsministeerium. Arengukava elluviimises osalevad Justiitsministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaal-

ministeerium, Välisministeerium koos oma valitsemisala asutustega ning kindlasti kaasatakse ka MTÜsid.

Arengukava täitmisest jooksva ülevaate saamiseks hinnatakse igal aastal arengukava täitmise seis. Selleks tuleb asjakohasel ministeeriumil (VM, SiM, HTM, SoM) igal aastal koostada oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste elluviimise kohta kokkuvõtte ja esitada see Justiitsministeeriumile hiljemalt iga järgmise aasta 1. veebruariks. Justiitsministeerium koostab kokkuvõtte oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste elluviimise kohta. Esitatud kokkuvõtted on aluseks Justiitsministeeriumi eestvedamisel toimuvale ümarlauale, kus osalevad inimkaubanduse vastase võitlusega tegelevad spetsialistid ministeeriumidest, teadus- ja sotsiaalasutustest. Kindlasti kaasatakse aasta kokkuvõtte aruteludele ka MTÜde esindajaid.

Iga-aastaste kokkuvõtete ja ümarlaua arutelude põhjal koostab Justiitsministeerium aruande arengukava täitmise seis kohta. Aruanne esitatakse Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks hiljemalt iga aasta märtsis.

Arengukava täiendamise vajalikkus nii meetmete ja tegevuste kui ka kulude osas otsustatakse iga-aastaselt ümarlaval. Vajadusel esitatakse ettepanekud arengukava täiendamiseks valitsusele koos iga-aastase arengukava täitmise aruandega.

Arengukava täitmise lõpparuande koostamiseks esitab iga ministeerium hiljemalt 2010. aasta 1. veebruariks Justiitsministeeriumile kokkuvõtte oma vastutusalasse kuuluvate meetmete ja tegevuste täitmisest arengukava kogu perioodi jooksul. Ministeeriumide esitatud kokkuvõtteid arutatakse Justiitsministeeriumi eestvedamisel toimuvale nn arengukava lõppümarlaval, kus osalevad inimkaubanduse vastase võitluse spetsialistid ministeeriumidest, teadus- ja sotsiaalasutustest ning kuhu on kaasatud MTÜde esindajaid.

Ministeeriumide koondkokkuvõtete ja lõppümarlaua arutelu põhjal koostab Justiitsministeerium arengukava lõpparuande. Lõpparuanne kooskõlastatakse eelnevalt asjaomaste ministeeriumidega (SiM, SoM, HTM, VM) ja MTÜdega. Hiljemalt 15. märtsiks 2010. a esitab Justiitsministeerium lõpparuande Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks.

Arengukava maksumuse prognoos

Arengukava täitmiseks vajalikud tegevused saab vastavalt rahastamisele jagada kahte gruppi. Esiteks tegevused, mida finantseeritakse ministeeriumide ja nende valitsemisala asutuste tegevuskulude raames, nt kriminaalmenetlusregistri arendamine, iga-aastase kuritegevuse ülevaate koostamine, andmete kogumine inimkaubanduse juhtumite kohta, õigusloome. Ülevaade tegevuskuludest rahastatavate tegevuste kohta on esitatud rakendusplaanis (vt lisa 1). Teiseks tegevused, mida finantseeritakse sihtotstarbeliselt inimkaubanduse temaga tegelemiseks (nt uuringud, meediakampaania, koolitused). Arengukava täitmiseks vajalikud sihtotstarbelised kulud moodustavad kokku 4 810 000. Sihtotstarbeliste kulude jaotus aastate lõikes on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Arengukava täitmiseks vajalikud sihtotstarbelised kulud, 2006–2009

2006	2007	2008	2009	Kulud kokku
170 000	1 855 000	1435 000	1 320 000	4 810 000

Kõik arengukava täitmiseks vajalikud kulutused nähakse ette ja planeeritakse iga asjaomase ministeeriumi eelarves. Kulude jaotus strateegiliste eesmärkide, meetmete/tegevuste ja allikate lõikes on toodud lisan 2.

2. Inimkaubanduse probleemide kaardistamine

2.1. Olukorra kirjeldus

Inimkaubanduse ohvrite arvu on Eestis hinnatud väga erinevalt. Hinnangud¹² jäävad vahemikku sada kuni paarsada Eestist välja kaubitsetut, Eestis mõnekümnest sajani. Süsteemne ülevaade inimkaubanduse ulatusest ja probleemi olemusest Eestis praegu puudub.

Inimkaubanduse juhtumitega puutuvad kokku mitmed ametiasutused (välisesindused, meditsiinasutused, turvakodud jt) ning ka kolmas sektor, ent riiklikul tasandil andmeid inimkaubanduse juhtumite ja ohvrite kohta süsteemselt ei koguta. Inimkaubanduse puhul on tegu raskestiavastatava kuriteoliigiga. Ohvrid ise või ka teised isikud annavad kuriteost ametlikult teada väga harva. Kannatanud häbenevad läbielatud, kardavad ühiskonna hukkamõistu või kurjategijate ähvardusi. Selline kuriteo varjatud olemus raskendab aga olukorrast ülevaate saamist.

Ametlik kuritegevuse statistika ei peegelda inimkaubanduse probleemi ulatust adekvaatselt, andes ülevaate vaid sellest, kui palju on alustatud menetlusi konkreetse KarS-i paragrahvi (nt orjastamine, prostitutsiooni vahendamine) alusel. Näiteks 2007. a jooksul registreeriti 135 kuritegu, mis võivad olla seotud inimkaubandusega ja 77 isiku suhtes jõustus süüdimõistev kohtuotsust mis võivad olla seotud inimkaubandusega. 2006.a. olid samad näitajad vastavalt 136 ning 85 (vt lisa 3). Inimkaubanduse puhul on aga tegu kompleksse nähtusega, mille iga üksiku juhtumiga võib kaasneda mitu kuritegu ja ohvrit. Lisaks pannakse inimkaubandusega seotud kuriteod sageli toime välismaal ja info sellest ei pruugi Eestisse jõuda, mistõttu ei kajastu kõik kuriteod ka ametlikus statistikas. Rahvusvahelise kriminaalteabe kogumine ja vahetamine, sealhulgas ka inimkaubandusega seotud juhtumid, on täna Keskkriminaalpolitsei üheks ülesandeks rahvusvahelise koostöö teostamisel.¹³

Positiivsena väärrib esiletoomist see, et Eestis on alustatud inimkaubanduse probleemi uurimisega. Näiteks on uuritud:

- ekspertide hinnanguid inimkaubanduse vastasele tegevusele¹⁴;
- ühiskonna suhtumist ja arvamusi prostitutsiooni, selle põhjustesse ja tagajärgedesse¹⁵;
- alaealistega kaubitsemist seksuaalse eksploateerimise eesmärgil¹⁶;
- gümnaasiumi lõpetavate neidude teadlikkust inimkaubandusest¹⁷.

Seni ei ole uuringud veel järjepidevad ega kata kõiki probleemiga seotud aspekte, nt uurimata on veel mitmed inimkaubanduse põhjuste, esinemisvormide ja ohvriks sattumise kanalitega

¹² Hinnangud põhinevad Eesti ja välisriikide (Soome, Rootsi, Taani, Norra) ekspertide (sotsiaaltöötajad, varjupaikade töötajad, politseinikud) arvamustele, mis on kogunenud erinevate välis- ja siseriiklike inimkaubanduse ohvrite abistamise projektide kaudu ning muu väliskoostöö kaudu.

¹³ Keskkriminaalpolitsei põhimäärus, vastu võetud siseministri 14. novembri 2003. a määrusega nr 93.

¹⁴ Katri Eespere (ENUT), „Inimkaubanduse vastane tegevus Eestis: ekspertide hinnangud probleemidele ning lahendustele“, 2004.

¹⁵ Marion Pajumets (ENUT), „Prostitutsioon – kas ühiskondlik probleem? Arvamused nähtuse olemusest, põhjustest, tagajärgedest“, 2004; Iris Pettai, Ivi Proos ja Helve Kase (EAÜI), „Prostitutsioon Eestis: sotsiaalsed riskid ja majanduslik surve“, 2003.

¹⁶ Aire Trummal, „Alaealistega kaubitsemine seksuaalse eksploateerimise eesmärgil Euroopas: päritoluriigid. Eesti uurimusraport“, 2003.

¹⁷ Marion Pajumets, „Keskkooli lõpetavate neidude kui tulevaste töötajate teadlikkus inimkaubitsemisest“, 2002.

seotud küsimused. Kvalitatiivne info peaks täiendama ametlikku kuritegevuse statistikat, andes täpsema hinnangu probleemi eri vormide levikule ja võimaldades põhjendatumalt planeerida meetmeid inimkaubanduse vastu võitlemiseks.

2.2. Meetmed ja tegevused inimkaubanduse probleemi järjepidevaks kaardistamiseks

Strateegiline eesmärk on järjepidev inimkaubanduse probleemide kaardistamine, et saada inimkaubanduse probleemi tegelikust ulatusest ja esinemisvormidest mitmekülgne ja usaldusväärne ülevaade.

Meede 1: Inimkaubanduse juhtumitega seotud statistika korrastamine

Tegevused:

- 1.1. Kriminaalmenetlusregistri (KRMR), edaspidi ka E-Toimiku arendamine eesmärgiga saada täpne ülevaade menetletud inimkaubandusega seotud kuritegudest¹⁸
- 1.2. Iga-aastase kuritegevuse ülevaate koostamine KRMR andmete alusel, kus muu hulgas kajastatakse ka inimkaubandusega seotud kuritegevuse levikut vastavalt asjakohastele KarS-i paragrahvidele
- 1.3. Andmete kogumine välismaal alustatud inimkaubandusega seotud kriminaalmenetluste kohta, kus kannatanu või teo toimepanija on Eesti kodanik või alaline elanik
- 1.4. Andmete kogumine Eesti välisesinduste kaudu ilmsiks tulnud inimkaubanduse juhtumite kohta

Meede 2: Inimkaubandust käsitlevate uuringute läbiviimine

Tegevused:

- 2.1. Inimkaubanduse nõudluse¹⁹ kvalitatiivse uuringu läbiviimine
- 2.2. Gümnaasiuminoorte inimkaubandusest teadlikkuse uuringu kordusuuring
- 2.3. Osalemine Läänemeremaade Nõukogu riskilaste töörühma läbiviidavas kaardistamise projektis (Comprehensive Assistance to Children Victims of Trafficking)

Indikaatorid

- on olemas iga-aastane statistiline ülevaade inimkaubandusega seotud juhtumitest;
- on olemas detailsem ülevaade inimkaubanduse probleemidest; läbi on viidud vähemalt 3 uuringut inimkaubanduse valdkonnas.

¹⁸ Arendamise all peetakse silmas KRMRi, edaspidi ka E-Toimiku otsingumootori täiendamist ja vajadusel uute andmeväljade lisamist.

¹⁹ Inimkaubanduse nõudluse all peetakse silmas üldjuhul nõudlust odava tööjõu, seksuaalteenuste või doonororganite järele, mille rahuldamiseks toimub isikute ärakasutamine nimetatud teenuste osutamiseks.

3. Inimkaubanduse ennetamine avalikkuse teavitamise abil

3.1. Olukorra kirjeldus

Eestis Põhja- ja Baltimaade naistega kaubitsemise vastase kampaania raames läbi viidud uuringud on näidanud, et üldine informeeritus inimkaubanduse olemusest on Eestis suhteliselt madal, teadlikkus inimõigustest, soolisest võrdõiguslikkusest, inimkaubanduse ja prostitutsiooni leviku kahjulikust mõjust ühiskonnale on ebapiisav või olematu. Inimkaubanduse riskirühma võib sattuda igaüks, kellel puudub teave, kuidas turvaliselt välismaale tööle minna ja sõlmida legaalset töölepingut. Riskirühma kuuluvad ka isikud, kes ühiskondliku ja majandusliku positsiooni tõttu on eriti vastuvõtlikud inimkaubitsejate pakkumistele (vaesed, töötud, ebapiisava haridusega või hariduseta inimesed jne).

Uuringu tulemused näitavad, et noorte huvi välismaale tööle minna kasvab ning levinud on arvamus, et võõrsil elamisega kaasneb alati ka kõrgem elustandard. Samuti ei peeta oluliseks võõrkeeleoskust ja ollakse hea tööpakkumise korral nõus illegaalselt töötama. Küsitletute seas on levinud arvamus, et “minuga ei saa seal midagi halba juhtuda” ja „inimkaubandus mind ei puuduta”.

Positiivsena väärib esile toomist avalikkuse teavitamine alates 2002. a, mil koostöös Põhjamaade Ministrite Nõukogu ja IOMga nende rahaliselt toel viidi läbi mitmeid inimkaubanduse teemalisi kampaaniaid ja projekte. Ennetustöös on aktiivselt osalenud ka Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus, MTÜ Living for Tomorrow, AIDSi Tugikeskus ja AIDSi Ennetuskeskus. Mõned näited avalikkuse teadlikkuse tõstmisele suunatud tegevustest:

- 2002. a algas Põhjamaade Ministrite Nõukogu toel Põhja- ja Baltimaade ühiskampaania naistega kaubitsemise vastu, mille eesmärgiks oli algatada Eestis diskussioon naistega kauplemise kui sotsiaalse probleemi üle ning muuta sellealaseid hoiakuid. Paralleelselt ühiskampaaniaga toimus 2002. a ka IOMi meediakampaania „Sind müüakse nagu nukku“;
- Aastatel 2003–2004 toimus ühiskampaania jätkuprojekt, mille jooksul korraldati Eestis 36 loengut ja seminari inimestele eri eluvaldkondadest, noortele korraldati esseekonkurss, eesti keelde tõlgiti prostitutsiooni legaliseerimise mõjusid käsitlev artikkel kogumik;
- Oktoobris 2004 alustas tööd nõustamistelefon inimkaubitsemise ennetamiseks, kus pakuti tasuta juriidilist konsultatsiooni ning infot turvalise reisimise ja tööotsingute kohta. Tegu oli üheaastase projektiga „Inimkaubitsemise ennetamise *hotline* naistele“, mille finantseerijaks olid välisriigid (Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia ja Soome), ja läbiviijateks MTÜd AIDSi Ennetuskeskus ja Living for Tomorrow ning Soome organisatsioon Unioni;
- Põhjamaade Ministrite Nõukogu toel toimus koolitusprogramm Eesti õpetajatele, kutsenõustajatele ja noorsootöötajatele. Seminare korraldati koolides ja omavalitsustes. Teavitusüritusi aitasid läbi viia Rootsi, Ameerika ja Norra saatkond, AIDSi ennetuskeskus, MTÜ Living for Tomorrow jt;
- 2005. a alustas IOMi Tallinna büroo teavituskampaaniaga noortele ja avas ka veebilehe www.toovalismaal.ee, kus antakse soovitusi välismaale sõitjatele.
- Politsei on kuriteoennetuse raames läbi viinud erinevaid projekte koostöös KOVide ja MTÜdega inimkaubanduse ja prostitutsiooni ohvriks langemise ennetamiseks. Sihtrühmaks on peamiselt alaealised tüdrukud, keda võidakse inimkaubanduse, eelkõige seksitööstuse ohvrina ära kasutada. 2006. aastaks on näiteks Ida Politseiprefektuur

jätkuprojekti „Preventiivtöö riskirühma tütarlastega“ läbiviimiseks taotlenud politsei eelarvest 28 000 krooni. Kaasfinantseerijaks on Narva ja Jõhvi Linnavalitsus 63 000 krooniga.

- 2005. a kevadel avas Justiitsministeerium veebilehe www.kuriteoennetus.ee, kus on üleval info ka inimkaubanduse probleemi kohta ja antakse soovitusi, kuidas vältida ohvriks sattumist.

3.2. Meetmed ja tegevused avalikkuse teavitamiseks

Strateegiline eesmärk on inimkaubanduse ennetamine avalikkuse teavitamise abil inimkaubanduse olemuse ja ohtude kohta.

Meede 3: Avalikkuse teavitamine inimkaubanduse probleemidest ja inimõigustest

Tegevused:

3.1. Loengute korraldamine üle Eesti. Igal aastal korraldatakse 10 loengut, arengukava täitmise jooksul kokku 40 loengut

3.2. **Teavitustegevus inimkaubanduse nõudluse vähendamiseks**

3.3. Inimkaubandust käsitleva info jagamiseks *hotline* telefoniliini²⁰ tööhoidmine. Tegemist on seni välisriikide poolt finantseeritud projekti „Inimkaubitsemise ennetamise *hotline* naistele“ edasise toetamise jätkamisega Eesti riigi poolt

3.4. **Inimkaubandusealase teadlikkuse tõstmine**

3.5. Harivate infomaterjalide koostamine ja väljaandmine

3.6. Inimkaubanduse teema käsitlemine üldhariduse riikliku õppekava raames (nt ühiskonnaõpetuse tundides)

3.7. Inimkaubandust käsitleva info levitamine kuriteoennetuse veebi kaudu

3.8. Laste müügi, -prostituutsiooni ja -pornograafia alase seminari korraldamine

Meede 4: Avalikkuse teavitamine tööõiguse ja konsulaarteenuste alal

Tegevused:

4.1. Infomaterjalide levitamine konsulaarteenuste kohta

4.2. Parema konsulaarkaitse tagamiseks võimaldada välismaale reisivatel isikel jätta oma kontaktandmed Välisministeeriumisse

4.3. Tööturuameti piirkondlike osakondade kaudu tööotsijatele tööõigusealase info jagamine

²⁰ Telefoniliin, millele saab helistada inimkaubandusega seotud teemadel. Sellel antakse infot töövahenduse ja turvalise välismaale tööle minemise kohta, pakutakse juriidilist nõu ja kontakte välisriikides, nõustatakse inimkaubanduse ennetamise asjus jms.

Meede 4¹: Nõudluse vähendamine

Tegevused:

4¹.1. Välisriikide kogemuste analüüs eesmärgiga leida tõhusaid vahendeid nõudluse vähendamiseks

Indikaatorid

- igal aastal on korraldatud vähemalt 10 loengut;
 - läbi on viidud kampaaniad nõudluse vähendamiseks ja teadlikkuse tõstmiseks;
- olemas on *hotline* telefoniliin inimkaubanduse kohta info saamiseks.

4. Inimkaubanduse probleemiga tegelevate spetsialistide oskuste ja koostöö arendamine

4.1. Olukorra kirjeldus

Inimkaubandusega tegelevad nii õigus-, sotsiaal-, haridusvallas töötavad, samuti tööhõive- ja migratsiooniküsimustega tegelevad spetsialistid. Inimkaubandus on enamikul juhtudest multidistsiplinaarne probleem ning selle vastu võitlemisel on vaja koostööd teha nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil, kaasates nii riigiasutusi kui ka valitsusväliseid organisatsioone.

2003. a viidi Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetusel läbi projekt, mille üks eesmärk oli välja selgitada probleemid, millega puutuvad oma töös kokku inimkaubanduse valdkonnaga tegelevad spetsialistid.²¹ Küsitleti politsei, piirivalve, prokuratuuri ja kohtute, KMA ja mitmetulundusühingute töötajaid. Uuringu tulemustena toodi välja järgmised probleemid:

- Koostöö ja infovahetus eri institutsioonide vahel ei ole tõhus ning inimkaubanduse vastane võitlus ei ole süsteemne. Inimkaubanduse vastane võitlus toimub paljuski isiklike kontaktide pinnal, efektiivselt toimiv koostöövõrgustik ei ole veel välja kujunenud.
- Ebaselge on eri asutuste vastutus ja roll, teiste organisatsioonide tegevustest ei olda informeeritud ning puudub selge skeem inimkaubanduse juhtumitega tegelemiseks.
- Ametnike vähene teadlikkus inimkaubanduse probleemist ja vajadus koolituste järele. Inimkaubandusega seotud pretsedente on avalikuks tulnud vähe ja seepärast puudub suurel osal spetsialistidest reaalne töökogemus inimkaubanduse ohvritega tegelemiseks. Siit tuleneb vajadus eelkõige praktiliste koolituste järele, kus erinevate organisatsioonide töötajad püüaksid üheskoos probleemolukordadele lahendusi leida.

Positiivsena väärib esiletoomist Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse osakonna aktiivne tegevus politseinikele, sotsiaaltöötajatele ja õpetajatele suunatud koolituste korraldamisel.

Julgestuspolitsei initsiatiivil on aastast 2004 konstaablite täiendkoolituskavadesse sisse viidud eraldi teemana inimkaubandus, selle olemus, ennetustöö riskirühmadega ning võrgustikutöö asjaomaste institutsioonidega. Aastatel 2004-2005 on läbi viidud kokku 7 piirkondliku politseitöö ja kriminaalpreventiivtöö täiendkoolituskursust Paikuse Politseikoolis.

Koostöövajadust inimkaubandusalases võitluses on rõhutanud ka siseminister ja justiitsminister nn Laulasmaa deklaratsiooni vastuvõtmisel 2005. a augustis.

Praegu on ELi AGIS programmi raames käimas projekt, mille eesmärk on välja töötada standardmudel inimkaubandust käsitlevate koolituste läbiviimiseks kohtunikele ja prokuröridele. Projektis osalevad ka Eesti esindajad. Projekt kestab 12 kuud. Projekti tegevused jätkuvad 2006. a alguses, mil toimub ka projekti jätkuseminar.

²¹ Katri Eespere (ENUT), „Inimkaubanduse vastane tegevus Eestis: ekspertide hinnangud probleemidele ja lahendustele“, 2004.

4.2. Meetmed ja tegevused spetsialistide oskuste ja koostöö arendamiseks

Strateegiline eesmärk on inimkaubanduse probleemiga tegelevate spetsialistide oskuste ja koostöö arendamine.

Meede 5: Spetsialistide koolitamine

Tegevused:

5.1. Inimkaubandust käsitlevate koolituste korraldamine inimkaubanduse ennetamise, tõkestamise ja ohvritega tegelevatele. Igal aastal viib Sotsiaalministeerium läbi 2 koolitust, kokku 8 koolitust.

5.2. Järjepidev lastega töötavate spetsialistide professionaalsuse tõstmine: laste hoolekande asutuste töötajate täiendkoolituste ja lastekaitsetöötajate koolituse korraldamine

5.2.¹ Süsteemse lastekaitsetöötajate täiendkoolitusprogrammi väljatöötamine

5.3. Rahvusvahelise koostöö süvendamine kaubitsetud lastega töötavate spetsialistide võrgustiku kaudu.

5.4. Inimkaubanduse ohvri identifitseerimise kontrollküsimustiku tutvustamine ning asjaosaliste (sotsiaaltöötajad, piirivalveametnikud, politsei) koolitamine

5.5. Eesti välisesinduste töötajate koolitamine, kuidas abistada välisriigis inimkaubanduse ohvriks sattunud

5.6. Spetsialistide võrgustiku valmisoleku kaardistamine lastega kaubitsemise juhtumite käsitlemiseks

Meede 6: Spetsialistide koostöö arendamine

Tegevused:

6.1. Kontaktisikute määratlemine ja ülesannete, kohustuste ning vastutuse kokku leppimine inimkaubanduse probleemiga tegelevate eri asutuste vahel

6.2. Ümarlaudade korraldamine koostöövõrgustikule

Meede 7: Rahvusvaheline koostöö

Tegevused:

7.1. Osalemine Euroopa Liidu kavandatava inimkaubanduse tegevuskava elluviimises

7.2. Osalemine ELi AGIS koolitusprogrammis

7.3. Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsiooniga ühinemise mõjude analüüs. Allakirjutamise ettevalmistamine ja konventsiooni võimalik ratifitseerimine

- 7.4. Osalemine EQUAL projekti „Prostitutsiooni kaasatud naiste, sh inimkaubanduse ohvrite integratsioon legaalsele tööturule“ töös
- 7.5. Osalemine inimkaubanduse ohvrite abistamise Põhja- ja Baltimaade pilootprojekti „Seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil kaubitsetud naiste toetamine, kaitse turvaline kojupöördumine ja rehabilitatsioon“ tegevuses
- 7.6. Osalemine Läänemeremaade Nõukogu inimkaubanduse vastase töörühma töös (toimub järelevalve teostamine ja info vahetamine 7.5 projekti täitmise üle ja kohta)
- 7.7. Koostöö Läänemeremaade Nõukogu riskilaste töörühma raames lastega kaubitsemise arengukava eesmärkide täitmisel (lastega kaubitsemise kontaktpunkt, spetsialistide koolitus ja infovahetus).

Indikaatorid:

- igal aastal on korraldatud vähemalt 2 inimkaubandust käsitlevat täiendkoolitust;
- inimkaubanduse probleemiga võitlemiseks on loodud riigi pädevate spetsialistide koostöövõrgustik;
- kriminaalmenetlust läbiviivatest asutustest osaleb ELi inimkaubanduse temalistel koolitustel ja koostööprojektides vähemalt 5 spetsialisti aastas.

5. Inimkaubanduse piiramine piirikontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu

5.1. Olukorra kirjeldus

Töövahendus

Vastavalt tööturuteenuste ja -toetuste seadusele on töövahendus töötule ja tööotsijale sobiva töö ning tööandjale sobiva töötaja leidmine.

Töövahendust osutab riikliku tööturuteenusena Tööturuamet (edaspidi *TTA*), kasutades selleks nii otse Tööturuametisse tööandjatelt laekuvaid tööpakkumisi kui ka teistest allikatest saadud infot vabade töökohtade kohta. Et hoida ära ebaseaduslike või ebaausa taustaga tööpakkumiste edastamine klientidele, on vaja tõhustada töövahenduse kvaliteedikontrolli.

Töövahendusteenust võivad osutada ka eraõiguslikud juriidilised isikud ja äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtjad (edaspidi *FIE*). Seejuures ei tohi võtta tööleidmise sooviga pöördunud isikult tasu töövahendusteenuse eest, tasu võib võtta vaid tööandjalt või teistelt eraõiguslikelt juriidilistelt isikutelt või *FIE*delt. Kuni 31. detsembrini 2005. a võis eraettevõtja osutada tööturuteenuseid sotsiaalministri poolt välja antud tegevusloa olemasolul. Alates 1. jaanuarist 2006. a on vajalik antud tegevuse registreerimine majandustegevuse registris. Samas kehtivad kehtivusaja lõppemiseni ka välja antud load. Ülevaate töövahendusteenuse osutajatest saab seega Sotsiaalministeeriumi kodulehel oleva tööturuteenuse tegevusloa omajate nimekirja ja majandustegevuse registrisse kantud tööturuteenuse osutajate nimekirja alusel. On esinenud juhtumeid, kus seaduslikult või ebaseaduslikult tegutsevad töövahendajad kasutavad ära inimeste teadmatust ja usaldust ning inimesed nõuavad alusetult tasu, ei osuta lubatud teenuseid, rikuvad töötingimuste reegleid vms.

Piirikontroll

Tulenevalt riigipiiri seaduse §-st 11²² on alaealisel riigipiiri ületamisel ainult dokumendikohustus. Alla 15-aastasel Eesti kodanikul ei pea riigipiiri ületamisel olema reisidokumenti, isikutunnistust ega tagasipöördumistunnistust, kui tema nimi, sünniaeg, kodakondsus ja foto on kantud teda saatva vanema reisidokumendi. Foto ei pea olema kantud saatja reisidokumendi, kui Eesti kodanik on alla 7-aastane. Samad nõuded dokumendikohustusele kehtivad alla 15-aastase välismaalase Eestisse sisenemisele, Eestis viibimisele ja Eestist välja sõitmisele. Eesti õigusaktid ei kehtesta muid dokumente (volikirju) Eesti riigipiiri ületamiseks peale nimetatud dokumendikohustuse.

2004. a aprillis täiendas Euroopa Liidu Nõukogu ELi ühtset piirikontrolli käsiraamatut, sätestades, et piirikontrolli tegev personal peab erilist tähelepanu pöörama nii saatjata alaealistele või ilma pereliikmeta reisivatele alaealistele (2004/466/EÜ). Schengeni nõuete täitmiseks peab ka Eesti hakkama alaealistele välispiiri ületustel senisest enam tähelepanu pöörama.

Tulenevalt ELi piirikontrolli käsiraamatust²² peab välismaalane juhul, kui temalt seda nõutakse, põhjendama oma taotlust riiki sisenemiseks. Kahtluse korral võivad kontrollivad ametnikud nii täiskasvanult kui ka alaealiselt nõuda lisadokumente. Võimalus nõuda

²² Official Journal C 313, 16/12/2002 P. 0097-0335.

täiendavaid põhjendusi on äärmiselt oluline seoses lihtsustatud piiriületuse korraga alates Schengeniga liitumisest 2007. a.

Üksi reisivatele alaealistele on piiriületusel eri riikides kehtestatud mitmeid piiranguid. Nt Hispaanias ja Prantsusmaal peab alla 18-aastaselt ilma vanema või seadusliku hooldajata reisijal olema kaasas vanema kinnitatud volitus, Portugalis reisiluba. Üldjuhul alla 14-aastaseid ilma saatjata üksi piiri ületada ei lubata. Alla 14-aastane saab reisida vaid koos üle 16-aastase saatjaga, kes tema eest vastutab. Ka Eestis on reisifirmad kehtestanud piiranguid alaealiste reisimise osas. Näiteks Tallinki reeglite kohaselt võivad alla 15-aastased reisida koos vanema või täisealise saatjaga. Kui alla 15-aastane reisib ainult koos täisealise saatjaga, peab selleks olema vanema allkirjastatud reisiluba, millel märgitud saatja nimi ja isikukood.

5.2. Meetmed ja tegevused inimkaubanduse piiramiseks piirikontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu

Strateegiline eesmärk on inimkaubanduse piiramine tõhusama piirikontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu.

Meede 8: Piirikontrolli tõhustamine alaealiste suhtes

Tegevused:

8.1. Alaealistele eritählepanu pööramine ELi välispiiri ületustel (sh vajadusel alaealise või teda saatva isiku küsitlemine, ühenduse võtmine lapse vanematega, täiendavate dokumentide nõudmine jne)

8.2. Alaealiste piiriületuste kontrolli tõhustamise võimaluste väljaselgitamine

Meede 9: Töövahendussüsteemi läbipaistvaks muutmise

Tegevused:

9.1 Inimeste teavitamine töövahenduse võimalustest ja ohtudest

Siinkohal on oluline ka inimeste pidev teavitamine oma õigustest, kohustustest, võimalustest ja ohtudest seoses töötamise ja töövahendusega, et takistada ekspluateerimise ja inimkaubanduse ohvriks sattumist.

9.2 Töövahendussüsteemi analüüs ja vajadusel täiendamine

Töövahendussüsteemi analüüsi tulemuste alusel tehakse vajadusel täiendusi töövahendussüsteemi toimimispõhimõtetes.

Indikaatorid

- tõhustatud on kontrolli töövahenduse üle, et vältida isikute sattumist inimkaubanduse ohvriks töövahendussüsteemi kaudu;
- tõhustatud on kontrolli alaealiste liikumise üle ELi välispiiridel.

6. Tõhus reageerimine inimkaubandusega seotud kuritegudele

6.1. Hetkeolukorra kirjeldus

Inimkaubanduse tõkestamiseks on vastu võetud mitmeid rahvusvahelisi konventsioone ja enamikuga neist on liitunud ka Eesti. Näiteks 2004. a märtsis ratifitseeris Eesti rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendava naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll. ELi Nõukogu on võtnud 19. juuli 2002. a vastu raamotsuse inimkaubanduse vastu võitlemise kohta (2002/629/JSK), mis on suunatud liikmesriikide karistusõiguse harmoneerimisele inimkaubanduse vastu võitlemise valdkonnas.

Kuigi Eestis puudub kuriteokooosis pealkirjaga "inimkaubandus", on Eestis kriminaliseeritud inimeste orjastamine, isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine, välismaalase ebaseaduslik toimetamise üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone, ebaseadusliku tegevuse võimaldamine ja prostitutsiooni vahendamine. Samuti on keelatud alaealise prostitutsioonile kallutamine või sellele kaasaaitamine, alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel, lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine ning lapse müümine ja ostmine. Siiski on vaja täiendavalt analüüsida, kas kõik ÜRO inimkaubanduse lisaprotokoll ja ELi inimkaubanduse raamotsusega kriminaliseeritud teod on ka karistusseadustiku järgi karistatavad.

Inimkaubandus on raske isikuvastane kuritegu, mis sageli on tihedalt seotud organiseeritud kuritegevusega. Sellega kaasnevad probleemid inimkaubanduse juhtumite avastamisel, sest kuriteo organiseerijateni on keeruline jõuda, tihti on vaja saada tõendeid välismaalt ning tunnistajad ega ohvrid ei soovi anda tunnistusi, kuna neid on ähvardatud või nad on „ära ostetud“. Sageli ei julge kuriteoohvrid pöörduda politsei poole, sest ei soovi juhtunu ilmsikstulekut.

Praegu ei ole inimesel, sõltumata sellest, kas ta on kriminaalasjas oluline tunnistaja või mitte, õiguslikku alust Eestis viibida, kui ta saabus Eestisse ebaseaduslikult või tema õigus Eestis viibida on lõppenud (näiteks viisa kehtivusaeg või elamisloa tähtaeg lõppes). Seega on raskendatud kriminaalmenetluse läbiviimine. Eriregulatsioon rakendub juhul, kui inimene saab pagulase staatuse. Selleks peab ta aga taotlema Eestilt kaitset ÜRO pagulasseisundi konventsiooni ja 1967. a pagulasseisundi protokoll alusel, s.t esitama varjupaigataotluse Kodakondsus- ja Migratsiooniametile (pagulaste seadus, eelkõige §-d 3–7¹).

ELi Nõukogu 29. aprilli 2004. a direktiiv elamisloa väljaandmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid või kes on olnud seotud ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamisega, kuid teevad pädevate asutustega koostööd (2004/81/EÜ) näeb ette võimaluse anda elamisluba inimkaubanduse ohvritele (või ka kolmandate riikide kodanikele, kes on olnud ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitava tegevuse subjektiks), kellele elamisluba on piisav stiimul koostöö tegemiseks pädevate asutustega. Direktiiv on suunatud eelkõige kriminaalmenetluse tõhustamisele inimkaubandusega seotud asjades, et arvestada ka ohvri huvidega. Eesmärgi saavutamiseks on oluline luua õiguslik raamistik, mis võimaldaks inimkaubanduse ohvritel jääda kriminaalmenetluse ajaks Eestisse, pakkudes talle samal ajal võimalusi taastumiseks ja rehabilitatsiooniks (järelemõtlemisperiood, elamisluba, töөлuba, arstiabi jne). 1.02. 2007 jõustusid välismaalaste seaduse ning sissesõidukeelu- ja

väljasõidukohustuse seaduse muudatused,²³ millega nähakse ette inimkaubanduse ohvrile tähtajalise elamisloa andmise võimalus. Muudatusega võeti üle EL nõukogu 29.04.2004 direktiiv (2004/81/EÜ) elamisloa väljaandmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid, kuid teevad pädevate asutustega koostööd.

Ülitähtis tõend inimkaubitseja vastu on ohvri tunnistus. Eestis on tunnistaja kaitseks kriminaalmenetluses ette nähtud mitmeid kaitsemeetmeid. Muu hulgas on kriminaalmenetluse seadustikus olemas tunnistaja anonüümseks tunnistamise võimalus ning tunnistajakaitse seadus näeb ette laiaulatuslikud abinõud, sh isiku identiteedi varjamise kurjategija eest. Eesti, Läti ja Leedu valitsused on 17.03.2000. a kirjutanud alla kannatanu- ja tunnistajakaitse lepingule. Leping jõustub Eesti suhtes, kui depositaari (Läti) on teavitatud siseriiklike tingimuste täitmisest. Leedu ja Läti ise on seda juba teinud ja ühtlasi nad ka teavitasid, et nende omavahelistes suhetes on leping jõus (juba 2001. a). Eesti seda teha ei saanud kuni siseriiklike tingimuste täitmiseni, milleks oli tunnistajakaitse seaduse vastuvõtmine (jõustunud 21.07.2005) ning teavitamiseks valmistatakse praegu ette. 2005.a. novembris kirjutasid Eesti, Läti ja Leedu alla ka lepingu protokollile üleviimise korra kohta, ka selle jõustamiseks on vaja teavitada lepinguhoidjat siseriiklikult tingimuste täitmisest.²⁴

Eesti on ratifitseerinud kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni koos protokollidega ning ELi liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi andmise konventsiooni. Eesti on sõlminud mitmeid kriminaalmenetlusealast koostööd puudutavaid kokkuleppeid eri riikidega. Liikmesriigina võib Eesti kasutada ELi raames loodud õiguslase koostöö mehhanisme (Europol, Eurojust, Euroopa justiitskoostöö võrgustik kriminaalasjades). Europol pakub näiteks liikmesriikidele tegevusanalüüsi ning koostab liikmesriikide operatiivteabe ja muu informatsiooni põhjal strateegilisi aruandeid.²⁵

Kriminaalmenetluse seadustik (peatükk 19) näeb ette rea abinõusid rahvusvahelise õiguslase koostöö alal, sh isikute väljaandmise, loovutamise ELi riigile, vastastikuse abi kriminaalasjades (eri menetlustoimingute läbiviimine, sh ka isiku kaugülekuulamine), välisriigi kohtuotsuste täitmise ning kriminaalmenetluse ülevõtmise ja -andmise.

6.2. Meetmed ja tegevused inimkaubanduse juhtumitele reageerimiseks

Strateegiline eesmärk on tõhus reageerimine inimkaubandusega seotud kuritegudele.

Meede 10: Jälitusinfo vahetamine

Tegevused:

10.1. Regulaarne infovahetus võimalike inimkaubandusjuhtumite kohta teiste riikide ja rahvusvaheliste uurimisasutustega (Europol)

²³ Välismaalaste seadus. IV³peatükk (RT I 2007, 9, 44).

²⁴ Vabariigi Valitsuse 14. märtsi 2000. a korraldus nr 209-k „Eesti Vabariigi valitsuse, Läti Vabariigi valitsuse ja Leedu Vabariigi valitsuse vahelise kannatanu- ja tunnistajakaitse lepingu eelnõu heakskiitmine“; Vabariigi Valitsuse 17. novembri 2005. a korraldus nr 728 “«Eesti Vabariigi valitsuse, Läti Vabariigi valitsuse ja Leedu Vabariigi valitsuse vahelise kannatanu- ja tunnistajakaitse lepingu protokollile üleviimise korra kohta» eelnõu heakskiitmine ja volituste andmine“.

²⁵ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Võitlus inimkaubandusega – terviklik lähenemisviis ja ettepanekud tegevuskava kohta“, 18.10.2005.

Meede 11: Kuritegude tõhus menetlemine

Tegevused:

- 11.1. Eesti karistusõiguse analüüs, et tagada vastavus rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendavale naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokollile ning ELi Nõukogu 19. juuli 2002. a. raamotsusele inimkaubanduse vastu võitlemise kohta (2002/629/JSK);
- 11.2. Rahvusvahelise õigusabi tõhus rakendamine kriminaalmenetluses inimkaubandusega seotud asjades
- 11.3. ELi Nõukogu 29. aprilli 2004. a. direktiivi elamisloa väljaandmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid või kes on olnud seotud ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamisega, kuid teevad pädevate asutustega koostööd (2004/81/EÜ) ülevõtmine
- 11.4. Välisriigist pärit inimkaubanduse ohvrile kriminaalmenetluse ajaks Eesti ajutise elamisloa väljastamine
- 11.5. Vajadusel tunnistajakaitse seaduses ette nähtud meetmete ning tunnistaja anonüümsuse rakendamine

Indikaatorid

- tõhustatud on rahvusvahelist koostööd inimkaubandusega seotud juhtumite menetlemisel, senisest enam kasutatakse infovahetuseks Interpoli ja Europoli võimalusi;
- tõhustatakse inimkaubanduse juhtumite kriminaalmenetlust ohvri parema kaasamise²⁶ ja rahvusvahelise õigusabi senisest efektiivsema rakendamise kaudu;
- kohtuotsuseni jõudnud inimkaubandusega seotud juhtumite osakaal kõigist inimkaubandusega seotud juhtumitest on suurenenud;
- Eesti karistusõigus on viidud kooskõlla ÜRO inimkaubanduse lisaprotokolliga²⁷ ja ELi inimkaubanduse raamotsusega.

²⁶ ELi Nõukogu 29. aprilli 2004. a. direktiiv elamisloa väljastamise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid või kes on olnud seotud ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamisega, kuid teevad pädevate asutustega koostööd (2004/81/EÜ).

²⁷ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendava naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll.

7. Inimkaubanduse ohvrite abistamine

7.1. Olukorra kirjeldus

Kuigi spetsiaalselt inimkaubanduse ohvritele mõeldud abistamissüsteemi Eestis ei ole, pakutakse inimkaubanduse ohvrile abi üldises korras. Näiteks on loodud ohvriabisüsteem, mille raames saavad abi ka inimkaubanduse ohvrid.

Ohvriabi võib jagada kaheks: ohvriabiteenus ja hüvitise maksmine. Ohvriabiteenus võimaldab eelkõige ohvri nõustamist ja ohvri abistamist suhtlemisel riigi- ja omavalitsusasutustega ning juriidiliste isikutega. Hüvitist makstakse Eesti territooriumil või Eesti kodaniku vastu välismaal toime pandud vägivallakuriteo ohvritele ja ohvri ülalpeetavatele. Vägivallakuriteo all mõeldakse tegu, mille tagajärjeks on ohvri surm, raske tervisekahjustus või üle kuue kuu kestev tervisehäire.

Kodanikuühiskonna organisatsioonidel on tähtis roll inimkaubanduse ohvriks langenud isikute toetamisel nii Eestis kui ka kogu maailmas. Inimkaubanduse ohvritel on võimalik saada juriidilist abi MTÜs AIDSi Ennetuskeskus, kes tegutseb koostöös MTÜga Living for Tomorrow. Need ühingud käivitasid ka telefoniliini inimkaubanduse ohvrite ja nende lähedaste abistamiseks, kuid selle projekti jätkamiseks vajatakse riigi finantstoetust. Loodud on naiste ja laste varjupaiku, kuhu saavad pöörduda ka inimkaubanduse ohvrid.

ELi direktiiv kuriteoohvrite hüvitise kohta (2004/80/EÜ), mis tuleb üle võtta hiljemalt 05.08.2006. a, lihtsustab hüvitise maksmist, kui kuritegu on toime pandud kannatanu viibimisel välisriigis. Kuigi Eesti õiguse vastavust selles küsimuses ei ole veel analüüsitud, ei vaja esialgsel hinnangul direktiivi ülevõtmine olulisi muudatusi ohvriabi seaduses.

Praegu osutatakse inimkaubanduse ohvrile Eesti välisesinduses üldist abi konsulaarseaduse alusel. Kui Eesti kodanik pöördub saatkonna poole, siis konsulaarametnik või aukonsul nõustab ja abistab ohvrit ühenduse võtmisel perekonna või teiste lähedastega, Eestisse tagasipöördumisel, tema õiguste kaitsmisel, meditsiini- ja õigusabi või muu vajaliku korraldamisel. Kui inimese pass või muu reisidokument on kadunud / ära võetud, annab ametnik Eesti kodanikule või Eestis elamisloa alusel elavale välismaalasele tagasipöördumistunnistuse (-loa). Eestis elavale välismaalasele osutatakse konsulaarabi vastavalt rahvusvahelisele tavale.

7.2. Inimkaubanduse ohvri abistamisele suunatud meetmed ja tegevused

Strateegiline eesmärk on inimkaubanduse ohvrite abistamine ja rehabiliteerimine.

Meede 12: Välisriigis inimkaubanduse ohvriks sattunu abistamine

Tegevused:

12.1. Juhiste väljatöötamine Eestist pärit ohvri abistamiseks Eesti välisesindustes ja tema Eestisse suunamiseks

12.2. Vajadusel inimkaubanduse ohvri kodumaale tagasipöördumise toetamine (transport, majutus jne)

Meede 13: Eestis inimkaubanduse ohvrite abistamine

Tegevused

- 13.1. Ekspertide kaasamine inimkaubanduse ohvrite vajaduste kaardistamiseks ja neile suunatud teenustepaketi väljatöötamiseks
- 13.2. Juhendmaterjali koostamine, sh ohvriabi- ja meditsiinitöötajatele
- 13.3. Koolitus juhendmaterjalide kasutamiseks, sh ohvriabi- ja meditsiinitöötajatele
- 13.4. Ohvritele vajalike teenuste pakkumiseks valmisoleku loomine ja teenuste (sotsiaal-, psühholoogiline ja õigusala nõustamine, ajutise eluaseme pakkumine jne) osutamine koordineeritult 3 erinevas piirkonnas (Tallinnas, Tartus, Jõhvis)
- 13.5. Ohvritele vajalike teenuste ostmise ja majutamise korraldamise süsteemi väljatöötamine
- 13.6. Inimkaubanduse ohvri identifitseerimise kontrollküsimustiku koostamine ning identifitseerimise süsteemi loomine

Meede 14: Lapse abivajaduse varajane märkamine ja sekkumine

Tegevused

- 14.1 Laste abi- ja infotelefoni käigushoidmine ja laiendamine

Indikaatorid

- on tagatud Eestist pärit inimkaubanduse ohvri abistamine välisriigis ja tema turvaline pöördumine kodumaale;
- Eestis on olemas pädevad spetsialistid inimkaubanduse ohvrite abistamiseks

Lisad

Lisa 1. Täiendatud rakendusplaan arengukava elluviimiseks 2008–2009

MEETMED	TEGEVUSED	KULU	LÕPPTÄHTAEG	VASTUTAJA
I strateegiline eesmärk: järjepidev inimkaubanduse probleemide kaardistamine, et saada inimkaubanduse probleemi tegelikust ulatusest ja esinemisvormidest mitmekülgne ja usaldusväärne ülevaade				
1. Inimkaubanduse juhtumitega seotud statistika korrastamine	1.1. Kriminaalmenetlusregistri (KRMR), edaspidi ka E-toimiku arendamine eesmärgiga saada täpne ülevaade menetletud inimkaubandusega seotud kuritegudest	JM tegevuskulud (IT arenduskulud)	Jooksvalt	JM
	1.2. Iga-aastase kuritegevuse ülevaate koostamine KRMR andmetel, kus muu hulgas kajastatakse ka inimkaubandusega seotud kuritegevuse levikut vastavalt asjaomastele KarS-i §-idele	JM tegevuskulud	Jooksvalt	JM
	1.3. Andmete kogumine välismaal alustatud inimkaubandusega seotud kriminaalmenetluste kohta, kus kannatanu või teo toimepanija on Eesti kodanik või alaline elanik	SiM (KKP) tegevuskulud	Jooksvalt	SiM (KKP)
	1.4. Andmete kogumine Eesti välisesinduste kaudu ilmsiks tulnud inimkaubanduse juhtumite kohta	VM (välisesinduste) tegevuskulud	Jooksvalt	VM
II strateegiline eesmärk: inimkaubanduse ennetamine avalikkuse teavitamise abil inimkaubanduse olemuse ja ohtude kohta				
MEETMED	TEGEVUSED	KULU	LÕPP-TÄHTAEG	VASTUTAJA
3. Avalikkuse teavitamine inimkaubanduse probleemidest ja inimõigustest	3.1. Loengute korraldamine üle Eesti. Igal aastal korraldatakse 10 loengut, arengukava jooksul kokku 40 loengut	80 000.-: 2006: 20 000.- 2007: 20 000.- 2008: 20 000.- 2009: 20 000.-	2009	SoM kaasates MTÜsid
	3.2. Teavitustegevus inimkaubanduse nõudluse vähendamiseks	300 000.-	2008	SoM kaasates MTÜsid
	3.3. Inimkaubanduse ennetamiseks <i>hotline</i> telefoniliini tööhoidmine	540 000.-: 2007: 180 000.- 2008: 180 000.- 2009: 180 000.-	2007–2009	SoM kaasates MTÜsid

	3.4. Inimkaubandusealase teadlikkuse tõstmine	320 000.-	2009	SoM kaasates MTÜsid
	3.4. Inimkaubandusealase teadlikkuse tõstmine	320 000.-	2009	SoM kaasates MTÜsid
	3.6. Inimkaubanduse teema käsitlemine üldhariduse riikliku õppekava raames (nt ühiskonnaõpetuse tundides jne)	HTM kulud üldharidusele	jooksvalt	HTM
	3.7. Inimkaubandust käsitleva info levitamine kuriteoennetuse veebi kaudu	JM tegevuskulud	jooksvalt	JM
4. Avalikkuse teavitamine tööõiguse ja konsulaarteenuste alal	4.1. Infomaterjalide levitamine konsulaarteenuste kohta	VM tegevuskulud	Jooksvalt	VM
	4.2. Parema konsulaarkaitse tagamiseks võimaldada välismaale reisivatel isikutel jätta oma kontaktandmed VMi	VM tegevuskulud	Jooksvalt	VM
	4.3. TTA piirkondlike osakondade kaudu töötajatele tööõigusealase info jagamine	SoM (TTA) tegevuskulud	jooksvalt	SoM
4 ¹ . Nõudluse vähendamine.	4 ¹ .1. Välisriikide kogemuste analüüs eesmärgiga leida tõhusaid vahendeid nõudluse vähendamiseks	Asjaomaste ministriumide tegevuskulud	2008–2009	JM, SoM, VM

MEETMED	TEGEVUSED	KULU	LÕPP-TÄHT-AEG	VASTUTAJA
III strateegiline eesmärk: inimkaubanduse probleemiga tegelevate spetsialistide oskuste ja koostöö arendamine				
5. Spetsialistide koolitamine	5.1. Inimkaubandust käsitlevate koolituste korraldamine inimkaubanduse ennetamise, tõkestamise ja ohvritega tegelevatele spetsialistidele. Igal aastal viib SoM läbi 2 koolitust, kokku 8 koolitust.	300 000 (SoM): 2006. a – 70 000.- 2007. a – 70 000.- 2008. a – 80 000.- 2009. a – 80 000.- Ühe koolituse maksumus 35 000–40 000.-	2006–2009	SoM kaasates JM (prokuratuur), SiM (KMA, PVA, PA, KKP), VM
	5.2. Järjepidev lastega töötavate spetsialistide professionaalsuse tõstmine: laste hoolekande asutuste töötajate täiendkoolituste ja lastekaitsetöötajate koolituse korraldamine.	SoM tegevuskulud	2006–2009	SoM
	5.2. ¹ Süsteemse lastekaitsetöötajate täiendkoolitus programmi väljatöötamine	SoM tegevuskulud	2009	SoM
	5.4. Inimkaubanduse ohvri identifitseerimise kontrollküsimustiku tutvustamine ning asjaosaliste (sotsiaaltöötajad, piirivalveametnikud, politsei) koolitamine	SoM tegevuskulud	2009	SoM, JM, VäM, PVA jt võrgustiku liikmed
	5.5. Eesti välisesinduste töötajate koolitamine, kuidas abistada välisriigis inimkaubanduse ohvriks sattunud	VäM tegevuskulud	2008-2009	VäM, PVA, SoM
	5.6. Spetsialistide võrgustiku valmisoleku kaardistamine lastega kaubitsemise juhtumite käsitlemiseks	SoM tegevuskulud	2009	SoM, kaasates MTÜsid
6. Spetsialistide koostöö arendamine	6.2. Ümarlaudade korraldamine koostöövõrgustikule	JM tegevuskulud	Jooksvalt	JM kaasates teisi riiklikke institutsioone, KOVe ja MTÜsid

MEETMED	TEGEVUSED	KULU	LÕPP-TÄHT-AEG	VASTUTAJA
7. Rahvusvaheline koostöö	7.1. Osalemine Euroopa Liidu kavandatava inimkaubanduse tegevuskava elluviimises	JM, SiM (KMA, PVA, PA) tegevuskulud	Jooksvalt	JM, SiM (KMA, PVA, PA)
	7.2. Osalemine ELi AGIS koolitusprogrammis	JM tegevuskulud	Jooksvalt	JM (prokuratuur, kohtud)
	7.3. Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsiooniga ühinemise mõjude analüüs. Allakirjutamise ettevalmistamine ja konventsiooni võimalik ratifitseerimine	JM tegevuskulud	2007 2008	JM, SoM VM, JM
	7.4. Osalemine EQUAL projekti „Prostitutsiooni kaasa- tud naiste, sh inimkaubanduse ohvrite integratsioon legaalsele tööturule“ töös	RaM, Euroopa Sotsiaalfond, EQUALi projektiks ettenähtud raha- lised vahendid	Projekti kestus 2005- 2008	SoM, TTA, TAI, MTÜ-d
	7.5. Osalemine inimkaubanduse ohvrite abistamise Põhja- ja Baltimaade pilootprojekti „Seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil kaubitsetud naiste toetamine, kaitse turvaline kojupöördumine ja rehabilitatsioon“ tegevuses	Rahastamine toimub European Women's Lobby kaudu. Projekti rahastajateks on Põhjamaad.	Projekti kestus 2005-2008	JM, SoM, MTÜ- d
7.7. Koostöö Läänemere- maade Nõukogu riskilaste töörühma raames lastega kaubitsemise arengukava eesmärkide täitmisel (lastega kaubitsemise kontaktpunkt, spetsialistide koolitus ja infovahetus).	SoM tegevuskulud	Jooksvalt (Eesti on Läänemere maade Riskilapse töörühma liige alates 2002.a)	SoM	
IV strateegiline eesmärk: inimkaubanduse piiramine tõhusama piirkontrolli ja töövahenduse kontrolli kaudu				
8. Piirikontrolli tõhustamine alaealiste suhtes	8.1. Alaealistele eritählepanu pööramine ELi välispiiri ületustel (sh vajadusel alaealise või teda saatva isiku küsitlemine, ühenduse võtmine lapse vanematega, täiendavate dokumentide nõudmine jne)	SiM (PVA) tegevuskulud	Jooksvalt	SiM (PVA)
	8.2. Alaealiste piiriületuste kontrolli tõhustamise võimaluste väljaselgitamine	SiM (PVA), SoM tegevuskulud	2008-2009	SiM (PVA), SoM

	9.2. Töövahendussüsteemi analüüs ja vajadusel täiendamine	SoM ja TTA tegevuskulud	jooksvalt	SoM
V strateegiline eesmärk: tõhus reageerimine inimkaubandusega seotud kuritegudele				
MEETMED	TEGEVUSED	KULU	LÕPP-TÄHTA.	VASTUTAJA
10. Jälitusinfo vahetamine	10.1. Regulaarne infovahetus võimalike inimkaubandusjuhtumite kohta teiste riikide ja rahvusvaheliste uurimisasutustega (Europol)	SiM (KKP) tegevuskulud	Jooksvalt	SiM (KKP)
11. Kuritegude tõhus menetlemine	11.2. Rahvusvahelise õigusabi tõhus rakendamine kriminaalmenetluses inimkaubandusega seotud asjades	SiM (KKP), JuM tegevuskulud	Jooksvalt	SiM (KKP), JuM (prokuratuur)
	11.4. Välisriigist pärit inimkaubanduse ohvrile kriminaalmenetluse ajaks Eesti ajutise elamisloa väljastamine	SiM, JM tegevuskulud	Jooksvalt alates tegevuse 11.3 täitmisest ²⁸	SiM, JM (prokuratuur), SoM
	11.5. Vajadusel tunnistajakaitse seaduses ette nähtud meetmete ning tunnistaja anonüümsuse rakendamine	SiM, JM tegevuskulud	Jooksvalt	SiM(KKP), JM (prokuratuur)
VI strateegiline eesmärk: inimkaubanduse ohvrite abistamine				
	12.2. Vajadusel inimkaubanduse ohvri kodumaale pöördumise toetamine (transport, majutus jne)	60 000.-: 2007: 20 000.- 2008: 20 000.- 2009: 20 000.-	jooksvalt	VM (välisesindused)
	13.3. Koolitus juhendmaterjalide kasutamiseks, sh ohvriabi- ja meditsiinitöötajatele	60 000.-	2008	SoM kaasates SiM(KMA), KOVe ja MTÜsid
	13.5. Ohvritele vajalike teenuste ostmise ja majutamise korraldamise süsteemi väljatöötamine	SoM tegevuskulud	2008	SoM, JM, kaasates MTÜsid
	13.6. Inimkaubanduse ohvri identifitseerimise kontrollküsimustiku koostamine ning identifitseerimise süsteemi loomine	SoM tegevuskulud	2008	SoM, VäM, PVA

²⁸ Ajutiste elamisloade väljastamine välisriigist pärit inimkaubanduse ohvrile kriminaalmenetluse ajaks osutub võimalikuks peale direktiivi 2004/81/EÜ ülevõtmist, s.t. vajaliku välismaalaste seaduse muutmise seaduse ning rakendusaktide jõustumist.

14. Lapse abivajaduse varajane märkamine ja sekkumine	14.1. Laste abi- ja infotelefoni käigushoidmine ja laiendamine	2 100 000.- (SoM) 2007: 700 000.- 2008: 700 000.- 2009: 700 000.-	2006-2009	SoM
---	--	---	-----------	-----

Lisa 2. Arengukava kulude jaotus aastate lõikes

Alljärgnevalt on toodud nende meetmete/tegevuste kulud, mida finantseeritakse sihtotstarbeliselt inimkaubanduse teemaga tegelemiseks.

Meetmed/ Tegevused	Kuuallikas/ Vastutaja	2006	2007	2008	2009	Kulud kokku
Meede 2. Inimkaubandust käsitlevate uuringute läbiviimine						
Inimkaubanduse nõudluse kvalitatiivse uuringu läbiviimine	SoM kaasates MTÜsid ja teadusasutusi	80 000				80 000
Gümnaasiumi lõpetavate neidude inimkaubandusest teadlikkuse uuringu kordusuuring	SoM kaasates MTÜsid ja teadusasutusi		150 000			150 000
Meede 3. Avalikkuse teavitamine						
Aastas 10 loengu korraldamine üle Eesti	SoM kaasates MTÜsid	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
Meediakampaania läbiviimine inimkaubandusalase nõudluse vähendamiseks	SoM kaasates MTÜsid			300 000		300 000
Inimkaubanduse ennetamiseks <i>hotline</i> ²⁹ tööhoidmine	SoM kaasates MTÜsid		180 000	180 000	180 000	540 000
Meediakampaania inimkaubandusalase teadlikkuse tõstmiseks	SoM kaasates MTÜsid				320 000	320 000
Inimkaubandusalaste infomaterjalide koostamine ja väljaandmine	SoM kaasates MTÜsid		75 000	75 000		150 000
Laste müügi, - prostitutsiooni ja – pornograafia alase seminari korraldamine	SoM, MTÜd		50 000			50 000
Meede 5. Spetsialistide koolitamine						
Inimkaubandust käsitlevate koolituste korraldamine inimkaubanduse ennetamise, tõkestamise ja ohvritega tegelevatele spetsialistidele	SoM kaasates JM, SiM, VM	70 000	70 000	80 000	80 000	300 000 (SoM)
Meetmed/ Tegevused	Kuuallikas/ Vastutaja	2006	2007	2008	2009	Kulud kokku
Meede 9. Töövahenduse kontroll						
Töövahendussüsteemi	SoM		480 000			480 000

²⁹ Telefoniliin, millele saab helistada inimkaubandusega seotud teemadel. Sellel antakse infot töövahenduse ja turvalise välismaale tööle minemise kohta, pakutakse juriidilist nõu ja kontakte välisriikides, nõustatakse inimkaubanduse ennetamise asjus jms.

analüüs ja inimeste teavitamine töövahenduse võimalustest ja ohtudest						
Meede 12. Välisriigis inimkaubanduse ohvriks sattunu abistamine						
Vajadusel inimkaubanduse ohvri kodumaale pöördumise toetamine (transport, majutus jne)	VM		20 000	20 000	20 000	60 000
Meede 13. Inimkaubandusohvrite abistamine Eestis						
Ekspertide kaasamine inimkaubanduse ohvrite vajaduste kaardistamiseks ja neile suunatud teenustepaketi väljatöötamiseks	SoM kaasates SiM (KMA), KOVe ja MTÜsid		150 000			150 000 (SoM)
Juhendmaterjali koostamine, sh ohvriabi- ja meditsiinitöötajatele, KMA ametnikele	SoM kaasates SiM (KMA), KOVe ja MTÜsid		40 000			40 000 (SoM)
Koolitus juhendmaterjalide kasutamiseks, sh ohvriabi- ja meditsiinitöötajatele, KMA ametnikele	SoM kaasates SiM (KMA), KOVe ja MTÜsid			60 000		60 000 (SoM)
Meede 14. Lapse abivajaduse varajane märkamine ja sekkumine						
Laste abi- ja infotelefoni käigushoidmine ja laiendamine	SoM		700 000	700 000	700 000	2 100 000
KULUD KOKKU		170 000	1 885 000	1 435 000	1 320 000	4 810 000

Lisa 3. Inimkaubandusega seotud registreeritud kuriteod ja jõustunud kohtuotsused Eestis ajavahemikul 2006-2007 a.

Kriminaalmenetlusregistri andmetel registreeriti nii 2006.a. kui 2007.a. ligi 136 kuritegu, mis võivad olla seotud inimkaubandusega.

Kuriteoliik karistusseadustiku §-i järgi	Kuritegude arv 2006. a	Kuritegude arv 2007. a
§ 133. Orjastamine	1	2
§ 134. Isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine	0	0
§ 136. Vabaduse võtmine seadusliku aluseta	44	55
§ 138. Ebaseaduslik inimuuringute tegemine	0	0
§ 139. Ebaseaduslik siirdematerjali võtmine	0	0
§ 140. Doonorlusele kallutamine	0	0
§ 143. Suguühendusele sundimine	7	10
§ 172. Võõra lapse hõivamine	0	6
§ 173. Lapse ostmine või müümine	0	0
§ 175. Alaealise prostitutsioonile kallutamine	0	1
§ 176. Alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine	2	4
§ 177. Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel	10	4
§ 178. Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	29	22
§ 259. Välismaalase ebaseaduslik toimetamine üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone	5	7
§ 268. Ebaseadusliku tegevuse võimaldamine ja prostitutsiooni vahendamine (2006), § 268 ¹ Prostitutsiooni kaasaaitamine (2007)*	38	24
Kokku	136	135

Kohtulahendite registri andmed:

Kuriteoliik karistusseadustiku §-i järgi	Kriminaal- asjade arv 2006. a **	Kriminaal- asjade arv 2007. a **
§ 133. Orjastamine	0	3
§ 134. Isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine	0	0
§ 136. Vabaduse võtmine seadusliku aluseta	20	24
§ 138. Ebaseaduslik inimuuringute tegemine	0	0
§ 139. Ebaseaduslik siirdematerjali võtmine	3	0
§ 140. Doonorlusele kallutamine	1	0
§ 143. Suguühendusele sundimine	2	5
§ 172. Võõra lapse hõivamine	2	3
§ 173. Lapse ostmine või müümine	0	0
§ 175. Alaealise prostitutsioonile kallutamine	0	2
§ 176. Alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine	1	13
§ 177. Alaealise kasutamine pornograaf. teose valmistamisel	4	1
§ 178. Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	10	4
§ 259. Välismaalase ebaseaduslik toimetamine üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone	3	2
§ 268. Ebaseadusliku tegevuse võimaldamine ja prostitutsiooni vahendamine (2006), § 268 ¹ Prostitutsioonile kaasaaitamine (2007)*	8	3
Kokku	54	60

Kohtulahendite registri andmetel jõustus inimkaubandusega seotud kriminaalasjades 2006. a kohtuotsus 85 isiku ning 2007. a ligi 80 isiku suhtes.

Kuriteoliik karistusseadustiku §-i järgi	Süüdimõistetud isikute arv 2006. a *	Süüdimõistetud isikute arv 2007. a *
§ 133. Orjastamine	0	3
§ 134. Isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine	0	0
§ 136. Vabaduse võtmine seadusliku aluseta	33	0
§ 138. Ebaseaduslik inimuuringute tegemine	0	0
§ 139. Ebaseaduslik siirdematerjali võtmine	7	0
§ 140. Doonorlusele kallutamine	1	0
§ 143. Suguühendusele sundimine	2	4
§ 172. Võõra lapse hõivamine	2	3
§ 173. Lapse ostmine või müümine	0	0
§ 175. Alaealise prostitutsioonile kallutamine	0	2
§ 176. Alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine	1	13
§ 177. Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel	4	1
§ 178. Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	10	4
§ 259. Välismaalase ebaseaduslik toimetamine üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone	4	2
§ 268. Ebaseadusliku tegevuse võimaldamine ja prostitutsiooni vahendamine (2006), § 268 ¹ Prostitutsiooni vahendamine (2007)*	21	41/4
Kokku	85	77

* Alates 16.07.2006 kajastab prostitutsiooni vahendamist mitte § 268, vaid 268'. Samuti lisandus § 143' (sugulise kire rahuldamisele sundimine).

** Tabelis on toodud kriminaalasjade ja süüdimõistetud isikute arvud inimkaubandusega seotud karistusseadustike paragrahvide lõikes. Seega võib üks kriminaalasi ja süüdimõistetud isik esineda tabelis korduvalt mitmel erineva karistusseadustiku paragrahviga seotud real. 2007. a jõustunud kohtuotsuste järgi oli inimkaubandusega seotud erinevaid kriminaalasju 60 ja 2007. a 35.

Lisa 4. Arengukavas kasutatavad lühendid

EL	Euroopa Liit
EUROJUST	The European Union´s Judicial Cooperation Unit Euroopa Liidu õiguskaitsealane organisatsioon
EUROPOL	European Police Office Euroopa Politseiamet
HEUNI	European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations Kriminaalpreventsiooni ja -kontrolli Euroopa Instituut
HTM	Eesti Haridus- ja Teadusministeerium
INTERPOL	International Police Organization Rahvusvaheline Politseiorganisatsioon
IOM	International Organization for Migration Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon
JM	Justiitsministeerium
MTÜ	mittetulundusühingud
KarS	karistusseadustik
KMA	Kodakondsus- ja Migratsiooniamet
KKP	Keskkriminaalpolitsei
KRMR	Kriminaalmenetlusregister
PA	Politseiamet
PvA	Piirivalveamet
SiM	Siseministeerium
SoM	Sotsiaalministeerium
TTA	Tööturuamet
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime Narkootikumide Kontrolli Büroo
VM	Välisministeerium
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon